

AKTUALITĀTES SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU VIENLĪDZĪGU TIESĪBU UN IESPĒJU VEICINĀŠANĀ

NOVEMBRIS 2024

LATVIJĀ:

- Š.g. 25. novembrī norisinājās Labklājības ministrijas organizētā **konference “Solis pirms: Darbs ar pusaudžiem vardarbības novēršanai”**. Konference tika veltīta pusaudžu ar vardarbīgu uzvedību problemātikai. Konferences pirmajā daļā ar zināšanām un pieredzi dalījās gan Latvijas, gan ārvalstu eksperti, savukārt otrajā daļā konferences dalībnieki piedalījās praktiskās darbnīcās.
- Lai mazinātu vardarbību ģimenē un veicinātu sabiedrības drošību kopumā, Saeima 7. novembrī galīgajā lasījumā pieņēma grozījumus Kriminālprocesa likumā, kas paredz, ka **varmācīgajai personai varēs piemērot elektronisko uzraudzību**. Ar grozījumiem noteikts, ka aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, kam kā drošības līdzeklis piemērots aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai, uzturēšanās noteiktā vietā, nodošana policijas uzraudzībā vai mājas arests, ierobežojumu ievērošanas kontrolei varēs piemērot nepārtrauktu elektronisko uzraudzību, izmantojot elektronisku ierīci. Elektroniskās uzraudzības piemērošanu uzsāks 2025. gada 1. jūlijā.
- **Lai noteiktu administratīvo atbildību par seksuālu uzmākšanos, Saeima 14. novembrī galīgajā lasījumā pieņēma likuma grozījumus**. Par seksuālu uzmākšanos, tas ir, personai nevēlamu seksuāla rakstura fizisku, mutvārdu vai rakstveida darbību, kas vērsta uz cieņas aizskaršanu un kas nostādījusi personu iebiedējošos, naidīgos, pazemojošos, degradējošos vai aizskarošos apstākļos, piemēros naudas sodu līdz 700 eiro. Ar grozījumiem noteikts, ka kompetence veikt administratīvā pārkāpuma procesu par seksuālu uzmākšanos būs Valsts policijai, kas jau izmeklē kriminālprocesus par seksuāliem noziegumiem.

- Latvijā pieaug vardarbībā cietušo sieviešu skaits - šogad reģistrēti gandrīz 7000 ģimenes konflikti, kas ir par 10% vairāk nekā pagājušajā gadā. Gan policijā, gan biedrībā "Centrs MARTA" atzīst, ka šogad palīdzību lūdz vairāk sieviešu nekā citus gadus. Lai rosinātu sabiedrību atpazīt vardarbību pret sievietēm, **biedrība "Jelgavas Zonta klubs" novembrī atklāja vides instalāciju "Salmiem nesāp, bet sievietei? Atpazīsti vardarbību!"**, kurā katra no izstādītajām 12 lēlēm vēsta savu vardarbības stāstu un veidu. Tāpat biedrība "Centrs MARTA" 28. novembrī rīkoja starptautisku konferenci "Efektīva seksuālās vardarbības un ekspluatācijas upuru aizsardzība", kurā piedalījās eksperti no 9 valstīm.
- Š.g. 27. novembrī Tiesībsarga birojs organizēja diskusiju par agresīvu rīcību internetā pret atpazīstamām sievietēm Latvijā. Tajā ar praktisku piemēru analīzi tika aplūkota agresīvas rīcības internetā negatīvā ietekme uz cilvēktiesību ievērošanu, kā arī tika analizēta jau esošo tiesību aizsardzības mehānismu pieejamība un piemērotība.
- Ar provokatīvu izstādi 21. novembrī biedrība "Centrs MARTA" aktualizēja jautājumus par digitālo drošību un piekrišanas nozīmi digitālajā komunikācijā. Izstādes atklāšanā norisinājās izglītojoša lekcija par tiesībām digitālajā vidē un diskusija par drošību internetā, kā arī tika uzsākta izstādīto darbu izsole. Visi izsolē iegūtie līdzekļi tiks novirzīti sabiedrības izglītošanai par piekrišanu un robežu ievērošanu, arī īpašai meistarklasei konferencē "Intimitāte IQ".
- Š.g. 15. novembrī norisinājās Eiropas Parlamenta biroja Latvijā sadarbībā ar Sieviešu sadarbības tīklu rīkotā diskusija "Esi droša! Kibervardarbība pret sievietēm (politikā): pieredze, izaicinājumi un risinājumi". Diskusijas mērķis bija pievērst uzmanību kibervardarbības draudiem, ar kuriem saskaras politiski aktīvas sievietes, un veicināt izpratni par šīs vardarbības ietekmi uz viņu līdzdalību politikā, kā arī apspriest šo problēmu risinājumus.
- 15. novembrī tika pasniegtas Liesmas balvas sievietēm līderēm. Pasākuma mērķis bija paust atzinību un novērtējumu sievietēm, kuras uzņēmušās līderes lomu, kā arī sniegušas nozīmīgu ieguldījumu sabiedrības labā. Par Balvas Sieviete līderei laureātēm kļuvušas 28 Latvijas un Ukrainas valstspiederīgās.

- Novembris ir vīriešu veselības mēnesis, kura ietvaros arī Latvijā norisinājās dažādas iniciatīvas. 23. novembrī vīriešu veselības kustība “Vīru tests” organizēja gājieni par vīriešu veselību. Gājiena mērķis ir vismaz reizi gadā atgādināt vīriešiem, ka ir nepieciešams uzņemties atbildību par savu veselību, kā arī rūpēties par sevi. Tāpat onkoloģisko pacientu atbalsta biedrības “Dzīvības koks” rīkotajā pasākumā Liepājā lektori aicināja vīriešus rūpēties par savu veselību un veikt savlaicīgas pārbaudes, uzsverot, ka prostatas vēzis ir viens no galvenajiem vīriešu nāves cēloņiem Latvijā.
- Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcā par valsts naudu ārsti ir uzsākuši ģenētiskos izmeklējumus krūts vēža personalizētai ārstēšanai. Jaunākās paaudzes tehnoloģija ļauj precīzi diagnosticēt un efektīvi ārstēt pacientes ar agresīviem vēža audzējiem, mazināt ķīmijterapijas zāļu blaknes un ārstēšanas komplikācijas. Tāpat Latvijas zinātniekiem ir izdevies noskaidrot kāpēc un kādas fiziskās aktivitātes palīdz cīnīties ar krūts vēzi.
- Novembrī norisinājās Sabiedrības integrācijas fonda rīkotā darba devēju kustības “Dažādībā ir spēks!” novērtējuma apbalvošanas ceremonija, kurā tika godināti 62 darba devēji, kuri apliecināja savu apņēmību dažādības, vienlīdzības un iekļaušanas veicināšanā. Dažādībai atvērti darba devēji tika paziņoti un apbalvoti Dažādības, vienlīdzības un iekļaušanas konferences ietvaros, kas Latvijā šogad notika pirmo reizi. Konferencēs ietvaros eksperti diskutēja par tādām tēmām kā starppaaudžu sadarbība un ilgtspējīgas, drošas un iekļaujošas darbavietas veidošanas principi.
- Tiesībsarga birojs ir veicis pētījumu “Mākslīgā intelekta sistēmas un diskriminācijas aspekti”, kurā analizēts, kā pašlaik mākslīgā intelekta sistēmas jau ir pārkāpušas cilvēka pamattiesības tādās jomās, kā nodarbinātība, izglītība, biometriskā identifikācija un pamatpakalpojumu pieejamība.
- Latvijas 8. klašu skolēni sasnieguši augstus rezultātus starptautiskajā datorprasmju pētījumā, ko rīkoja Starptautiskās izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācija IEA. Vērtējot Eiropas skolēnu datorprasmju rezultātus starp zēniem un meitenēm, Latvijas 8. klašu meiteņu vidējais sniegums ar 520 punktiem ir 3. augstākais starp Eiropas valstīm. Latvijas meiteņu sniegums datorprasmēs ir par 22 punktiem augstāks nekā zēnu sniegums, savukārt algoritmiskās domāšanas testā meiteņu un zēnu sasniegumi Latvijā ir vienādi.

- 28. un 29. novembrī Latvijas Universitātē norisinājās starptautiska zinātniska konference “Par konservatīvismu, liberālismu un reliģiju”, kas īpaši fokusējās uz dzimumu līdztiesības jautājumiem. Pētnieki jautājumus aplūkos caur konservatīvisma, liberālisma un dzimumu līdztiesības prizmu, to starpā palūkojoties un diskutējot par reliģijas lomu sabiedrībā un dzimumu līdztiesību reliģiskās vidēs.
- Aspazijas mājā Dubultos š.g. 21. novembrī tika atklāta izstāde “SievietES”, kas veltīta Aspazijas lugas “Vaidelote” pirmā iestudējuma 130. gadadienai. Izstāde “SievietES” ir citāds un daudzslāņains ieskats sievietes pieredzē, meklējot atbildes uz mūžīgajiem jautājumiem par identitāti, brīvību, pašrealizāciju un par sievietes lomu sabiedrībā.

E I R O P Ā :

- 25. novembrī, atzīmējot Starptautisko dienu vardarbības pret sievieti izskaušanai, Eurostat, ES Pamattiesību aģentūra (FRA) un Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (EIGE) publicēja Eiropas Savienības apsekojumu par ar dzimumu saistītas vardarbības izplatību Eiropas Savienībā laika posmā no 2022. gada līdz 2024. gadam. Apsekojuma dati rāda, ka katra trešā sieviete Eiropas Savienībā ir piedzīvojusi vardarbību. Rezultāti atspoguļo sievietes, vecumā no 18 līdz 74 gadiem no visas Eiropas Savienības, pieredzi saistībā ar fizisku, seksuālu un psiholoģisku vardarbību, tai skaitā vardarbību ģimenē un seksuālu uzmākšanos un aizskaršanu darbavietā. Tāpat, atzīmējot šo dienu, Eiropas Komisijas priekšsēdētāja uzsvēra nepieciešamību atbalstīt vardarbībā cietušās meitenes un sievietes, kā arī neklusēt par pieredzētajiem vardarbības gadījumiem.
- 15. novembris Eiropas Savienībā tika atzīmēta kā vienlīdzīgas darba samaksas diena. Šogad tieši 15. novembris ir tā diena, kurā sievietes Eiropā simboliski pārstāj saņemt algu. Šī atzīmējamā diena mainās katru gadu - atkarībā no jaunākajiem datiem Eiropas Savienībā par darba samaksas atšķirību starp vīriešiem un sievietēm. Pēdējo desmit gadu laikā Eiropas Savienībā progress, lai mazinātu šo atšķirību, ir bijis lēns un kopš 2014. gada atšķirība darba samaksā ir mazinājusies tikai par 3 procentpunktiem.

- Eiropas Savienības Padome ir pieņēmusi ieteikumu, ar ko mudina Eiropas Savienības valstis padarīt karjeru augstākajā izglītībā pievilcīgāku un ilgtspējīgāku. Padomes ieteikumā ir uzsvērtā atbalstoša rīcība, ko augstākās izglītības iestādes varētu veikt, lai karjeru šajā nozarē padarītu pievilcīgāku, tostarp uzlabotu darba apstākļus, veicinātu pastāvīgu profesionālo izaugsmi, dzimumu līdztiesību, darba un privātās dzīves līdzsvaru un iekļautību.
- Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (EIGE) ir publicējis metodoloģisko apskatu par datu vākšanu un izmantotajām definīcijām, kas ir saistītas ar sieviešu un vīriešu pārstāvniecību lēmumu pieņemšanā.
- Ziemeļvalstu Ministru padome ir publicējusi pētījumu par rekomendācijām, kā veicināt dažādību medicīnā, īpaši piesaistot vīriešus aprūpes nozares profesijās. Tajā ir sniegti praktiski ieteikumi, kurus var īstenot dažādos iestāžu un izglītības administratīvajos līmeņos - sākot ar fakultāšu līmeni universitātēs.
- Vācijas kanclers Olafs Šolcs un vairāki citi likumdevēji ierosinājuši likumprojektu, kas legalizētu abortu Vācijā pirmajos trīs grūtniecības mēnešos. Saskaņā ar Vācijas Kriminālkodeksa 218. pantu aborti ir nelikumīgi. Tomēr praksē sievietes un mediķi netiek sodīti par aborta veikšanu, ja tas tiek veikts pirmajās 12 grūtniecības nedēļās un sieviete pirms tam saņem ārsta konsultāciju.
- Igaunijas Aizsardzības spēki organizē kampaņu, pievēršot īpašu uzmanību vīriešu veselības aspektiem. Igaunijas Aizsardzības spēku organizētās kampaņas "Vīrieši, esiet formā!" mērķis ir veicināt izpratni par vīriešu veselību un fizisko sagatavotību, piedāvājot vīriešiem piedalīties 10 kilometru garā pārgājienā.
- Igaunijas Statistikas pārvalde ir publicējusi datus par seksuālās uzmāksnās izplatību Igaunijā. 33% aptaujāto sieviešu atzina, ka ir saskārušās ar seksuālu uzmāksanos darbavietā. 18% no sievietēm, kuras ziņoja par seksuālu uzmāksanos darbā, norādīja, ka visbiežāk tā izpaudās kā nepiedienīgi vai aizskaroši skatieni, savukārt 16% no sievietēm to raksturoja kā nepieklājīgus vai aizskarošus izteikumus par viņu ķermeni vai privāto dzīvi. Kopumā 17% vīriešu norādīja, ka ir piedzīvojuši seksuālu uzmāksanos darbā. Visbiežāk šie gadījumi bija saistīti ar nepieklājīgiem jokiem vai aizskarošām piezīmēm par viņu ķermeni vai privāto dzīvi (9% gadījumu).

- Īrijā vispārējās vēlēšanās šogad kandidēs līdz šim lielākais sieviešu skaits. Saskaņā ar grupas “Sievietes vēlēšanām” datiem šogad vispārējās vēlēšanās piedalīsies vēsturē lielākais sieviešu skaits - 248 kandidātes, kas ir par 53% augstāks rādītājs nekā 2020. gadā.
- Aicinām iepazīties ar rakstu par 2014. gadā pieņemto likumu Beļģijā par cīņu pret seksismu, kā arī šī likuma piemērošanu praksē. Likums paredz sodīt jebkuru uzvedību, kas grauj cilvēka cieņu. Tomēr šī likuma ietvaros nav notikuši daudzi tiesas spriedumi - novērojums, ar kuru dalās policijas darbinieki, prokurori un iedzīvotāju apvienības.

P A S A U L Ē :

- ANO Dzimumu līdztiesības un sieviešu iespēju veicināšanas institūcija (UN Women) 25. novembrī, Starptautiskajā dienā vardarbības pret sievietēm izskaušanai, uzsāka ANO ikgadējo 16 dienu kampaņu, kurā īpaša uzmanība tiek pievērsta ar dzimumu saistītas vardarbības novēršanai un izskaušanai. Šī gada kampaņā īpaša uzmanība tiek pievērsta sieviešu un meiteņu slepkavībām, ko veicis partneris vai ģimenes loceklis. Šajā kontekstā UN Women ir nākusi klajā ar ziņojumu, kurā apkopoti dati par meiteņu un sieviešu slepkavībām 2023. gadā. Kopumā visā pasaulē 2023. gadā tīši tika nogalinātas 85 000 sievietes un meitenes. 60% no šīm slepkavībām veica partneri vai ģimenes locekļi.
- 29. novembris tiek atzīmēts kā Starptautiskā sieviešu cilvēktiesību aizstāvju diena, kurā īpaši tiek izcelta sieviešu un meiteņu drošība un apņemšanās veicināt cilvēktiesību nodrošināšanu visā pasaulē. Sieviešu cilvēktiesību aizstāvēm ir būtiska loma civilo, politisko, ekonomisko, sociālo, kultūras un sabiedrības tiesību aizstāvēšanā. Viņu centieni ir būtiski, lai nodrošinātu šo tiesību atzīšanu, popularizēšanu un aizsardzību.

- **ANO Klimata pārmaiņu samita COP29 ietvaros īpaša uzmanība tika pievērsta arī dzimumu līdztiesībai un tās aspektu integrēšanai cīņā pret klimata pārmaiņām.** UN Women samita ietvaros īpaši uzsvēra nepieciešamību integrēt dzimumu līdztiesības principu finansējuma piešķiršanā klimata pasākumos, jo tas nodrošina godīgu un taisnīgu piekļuvi resursiem, iespējām, kā arī veicināt sieviešu aktīvāku pārstāvību lēmumu pieņemšanā.
- **OECD ir publicējusi 5. izdevumu PISA 2022 apsekojuma rezultātiem, kas fokusējas uz skolēnu gatavību iesaistīties un izveidot mācīšanās stratēģijas,** būt motivētiem mācīties un pārliecinātiem par savām spējām un spēju uzlabot savas prasmes un zināšanas. Ziņojuma dati liecina, ka skolēni, kuri ir iekšēji motivēti un izbauda mācīšanās procesu kā tādu, biežāk pieņem efektīvas mācīšanās stratēģijas un veiksmīgāk izmanto kritisko domāšanu. Motivācijas faktoros ietekmē arī sociālekonomiskie un dzimuma faktori. Piemēram, meitenes biežāk ziņo, ka ir vairāk motivētas nekā zēni, bet izjūt arī lielāku trauksmi par sasniegumiem matemātikā, pat ja viņu sniegums ir līdzīgs viņu vienaudžu zēnu sniegumam.
- **OECD ir nākusi klajā ar ziņojumu “Kā sokas?”, lai novērtētu cilvēku apmierinātību ar dzīvi OECD dalībvalstīs.** Ziņojums sniedz jaunākos datus, izvērtējot vairāk nekā 80 rādītājus, kas aptver tādas jomas kā labklājība, nevienlīdzība un resursi nākotnes labklājībai. Papildus ziņojumā tiek atspoguļota Covid-19 pandēmijas un dzīves dārdzības krīzes ietekme uz cilvēku apmierinātību ar dzīvi. Ziņojumā tiek uzrādītas arī atšķirības un dažādie izaicinājumi, ar ko saskaras vīrieši un sievietes. Kopumā atšķirības starp dzimumiem ir mazinājušās, it īpaši nodarbinātības un politiskās pārstāvniecības kontekstā. Tomēr sievietes joprojām saskaras ar ievērojamiem izaicinājumiem - vidēji sievietēm ir joprojām mazākas iespējas tikt nodarbinātām un viņām ir zemāki rādītāji tādos labklājības indikatoros kā, piemēram, fiziskās sāpes, vientulība un drošības sajūta. Arī vīrieši saskaras ar dažādām specifiskām problēmām - vīriešu dzīvildze ir mazāka nekā sievietēm, vīrieši biežāk ziņo par ļoti zemu apmierinātību ar personiskajām attiecībām, kā arī viņi saskaras ar daudz lielāku ārēju nāves risku (slepkavības, pašnāvības, pārmērīga atkarību raisošu vielu lietošana).